

1486

Illustraties werden ook al vroeg gedrukt. Analfabeten konden via plaatjes worden bereikt. Hieronder 'n illustratie uit de Latijnse uitgave van Brendenbachs „Reis naar het Heilige land" uit 1486. Luther was toen nog pas 3 jaar

res fecit. finem accepit tristis propositus et infestis.

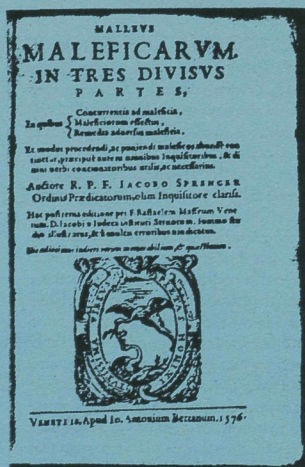
Hoc modo equitant Thurei tempore pacis diu ob aliquā solennitate siue solacij causam festiuiori vultu apparatu. Guerrari vero tpe eodē pene habitu s armatura alia ensibus scz accincti 7 c in pñu pgiut.

Textprobe und Holzschnitt aus der lateinischen Ausgabe von Brendenbachs „Reise nach dem Heiligen Lande", Mainz 1486, dem ersten illustrierten Buche, in dem die Holzschnitte nach Zeichnungen eines Künstlers geschnitten sind, der als Augenzeuge und guter Naturbeobachter an der Reise teilnahm.

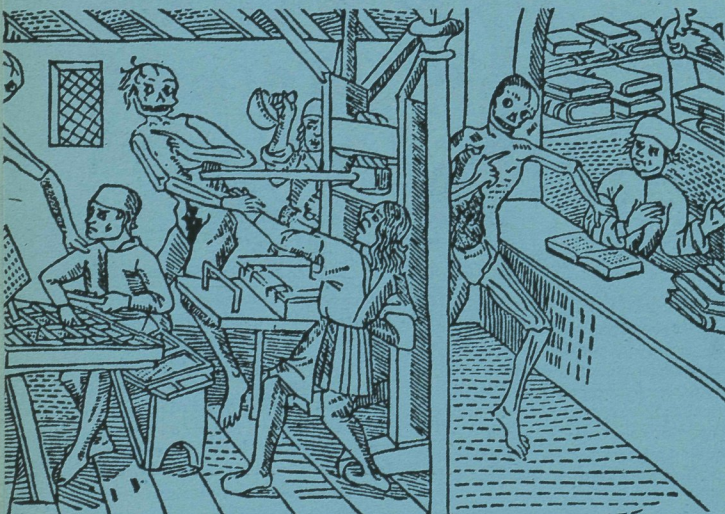
1487

Een afschuwelijk gevolg van de uitvinding van de boekdrukkunst was de verspreiding van de in 1487 voor het eerst verschenen „Hexenhammer". Paus Innocentius VIII sanctioneerde dit geschrift voor de Duitse bisdommen. Zwart op wit kon men levend bijgeloof en vooroordelen bevestigd zien. Een golf van heksenprocessen was het gevolg

1500

De vroegste afbeelding van een drukkerij dateert van 1500. De prent komt voor in een te Lyon uitgegeven Dodendans

paus Leo X begonnen was om de bouw van de St.-Pieter in Rome te financieren, was groot. Hier kon men zwart op wit vernemen dat het geen onzin was wat men eigenlijk al dacht. De grétigheid waarmee Luthers geschriften werden gelezen is alleen verklaarbaar bij een publiek dat toch al niet meer alles voor zoete koek slikte wat Rome beweerde. Er was al heel wat gebeurd. Het informatie-monopolie van de kerk was al danig aangetast door de drukpers zelf.

Autoriteit

De gevolgen van het aanspijkeren van zijn stellingen hebben Luther zelf ook overvallen. Ook hij was zich toen nog niet bewust van de mogelijkheden die het nieuwe medium bood. Wel taxeert hij later goed dat het medium zelf een boodschap bevatte met zijn uitspraak dat de boekdrukkunst een goddelijk geschenk was om de paus in 't nauw te brengen. Het feit dat Rome zich óók bediende van de drukpers in de strijd tegen ketters (de plakkatens o.a.) deed daaraan niets af. De boekdrukkunst zelf tastte de pauselijke autoriteit aan.

Een toekomstdenker was Luther niet; integendeel. Hij was ervan overtuigd dat de eindtijd was aangebroken. De dag van het Laatste Oordeel stond voor de deur. In Paus Leo X meent Luther in 1519/1520 de Antichrist te ontwaren die aan het eind der tijden van zich zou doen spreken.

Wie zijn tijd zo beleeft, begeeft zich niet in bespiegelingen over de technologie van de toekomst. Ook het nieuwe medium wordt door Luther geplaatst in het slothoofdstuk van de geschiedenis:

„De boekdrukkunst is het hoogste en laatste geschenk, waardoor God de zaak van het Evangelie voortstuwt. Het is de laatste vlam voor het uitblussen der wereld." (Citaat voor VU-Magazine opgespoord door prof. Augustijn in Luthers Tischreden).

Effecten

Vijf eeuwen nadat de boekdrukkunst zich ontwikkelde, zal de Canadees McLuhan zich verbazen over de weinig kritische zin in het nadenken over het verschijnsel. „Elke onderzoeker van de sociale geschiedenis van het gedrukte boek zal waarschijnlijk worden verbijsterd door het gebrek aan begrip voor de psychische en sociale effecten van de typografie. In vijf eeuwen zijn expliciet commentaar op en inzicht in het menselijk gevoelsleven zeer schaars." (Mens en media, 1964).

Het kan zijn dat een handicap van elke geletterde daarbij een rol speelt. Zoals een ziende zich moeilijk kan verplaatsen in de belevingswereld van de blinde en de horende nauwelijks beseft wat het is om doof te zijn, zo kan de geletterde zich nog maar gebrekkig inleven in het bewustzijn van de analfabeet, de mens die alles van horen-zeggen moet hebben. En toch moet het daarmee vergeleken worden als we het hebben over de effecten van de boekdrukkunst.

Het zijn echter alleen geletterden die iets konden opschrijven over het verschijnsel en van alleen geletterden weten we wat zij dachten over de effecten van de drukkunst. Slechts van die voorvaders kennen we gedachten en gevoelens, die in staat waren ze in een kunstgeheugen op te slaan (tekening, schrift, drukwerk). Alles wat er verder is gedacht, ging in de tijd verloren, tenzij een geletterde er tijdig bij was om op te schrijven wat hij de analfabeet had horen zeggen, zoals het geval was bij Mohammeds Koran.

Maar helemaal zeker zijn we dan toch nooit of de

